

KÜRESELLEŞMENİN "SOL"U

AYDIN ÇUBUKÇU

Evrensel Kültür Dergisi

Genel Yayın Yönetmeni

Başlıca "küreselleşme" merkezlerinin (ABD, AB) planlı ve programlı ilerleyişinin ihtiyaçları doğrultusunda gerekli kararları almaya siyasal bakımdan hazırlanamayan Türkiye'nin egemen sınıfları, içine sokuldukları tek yönlü kanalda, hızla geçip giden zamanı yakalamaya, kendi sınıf içi ilişkilerini ve siyasal geleneklerini "kıra-döke" ilerlemeye çalışıyor. Küreselleşme süreçlerinin bir parçası olmak için köklü değişiklikler gerçekleştirmeye çalışırken, hem kendi sınıfı içinde bölünüyor, hem de sert sınıf mücadelelerini göze almak zorunda kalıyor. "Dönemece" girerken, kitlelerin muhalefetinin en alt düzeyde tutulması gerektiğinden, siyasal inisiyatif için yeni araçlara ihtiyaç duyuyor.

Öte yandan, özellikle AB söz konusu olduğunda, küreselleşme sürecinin bu ayağının ancak sosyal-demokrat partiler eliyle yürütülebileceği bilindiğinden, "yeni partiler" in kurulma çalışması da hızlandırılıyor, "eski" partilere yeni taktikler aranıyor.

Belki de en hazırlıksız olunan alan burası.

AYNILIK VE FARKLILIK

"Küreselleşme"nin, temel iddialarından birisi, ideolojilerin sonunun geldiğine ilişkin olanıydı. Bununla asıl kastedilen, sosyalizmin siyasi ve ideolojik olarak sonunun geldiğiydi. Ancak geçen yıllar içinde, "tek tip ideoloji ve siyasal program" hedefinin burjuva fraksiyonlar ve siyasal temsilcileri için de geçerli olduğu görüldü. Hiçbiri, ötekinden farklı, bir diğerine karşı anlamlı olabilecek programlar geliştirmeyeceklerdi. Bütün dünyada aynı "küreselleşme" hedefine bağlı tek bir programın uygulanmasından başka bir program ve ideolojinin "fazla" sayılacağı yaklaşık on beş yıl önce, Turgut Özal tarafından dile getirilmişti. T. Özal, "Türkiye için iki buçuk parti, iki buçuk gazete yeter" dediği zaman, mevcut Amerikan siyasal sisteminin bir yansımasını tarif ediyordu; ama burada kalmayarak, uygulanabilir bir plana sahip olduğunu da gösteriyordu. Günümüzde yaşananlar, bu planın büyük ölçüde başarıya ulaştığını göstermektedir. Gazeteler ve başlıca televizyon kanalları, iki buçuk patronun elinde toplanmıştır; siyasal partiler ise, pratik program esasları bakımından artık iki buçuk tane bile değildir.

Partilerin kendi adlarına uygulayabilecekleri özgün, farklı programları kalmamıştır. Egemen sınıf partileri, bu bakımdan birbirine iki su damlası gibi benzeşmişlerdir.

Görünürdeki çokluklarına karşın, aslında hepsi bir tek partiden ibarettir.

Burjuva siyaset, artık siyasal partileri, geçmişteki biçimleriyle ve ilişkileriyle de devre dışı bırakacağı başka mekanizmalar geliştirmeye başlamıştır. Süreç, artık "yönetişim" mekanizmalarının gerçekleştirilmesine doğru ilerlemektedir ve bu planda siyasal partilerin rolleri alışılmış olandan çok farklı olacaktır.

Günümüzde sosyal-demokrat partilerden esas beklenen işlev, "sivil toplum örgütleri"nin, "yönetişim" süreçlerine hazırlanması ve bu yönde seferber edilmesi için kaldıraç rolü oynamalarıdır.

Genellikle sosyal-demokrat ve "sol" partilerin geleneksel bağlarından dolayı sendikalar ve diğer işçi-emekçi örgütleri üzerinde etkili olacağı varsayımından yola çıkılarak, bu noktada iki yönlü bir etkileşme mekanizmasının oluşturulmasına çalışılıyor. Bir yandan, sosyal-demokrat partilerin silinmeye yüz tutmuş etkilerinin yeniden canlandırılmasına çalışılırken, diğer yandan özellikle sendikalarda "seçeneksiz" programlar oluşturularak küreselleşme sürecinde bir işçi muhalefetinin doğmaması için önlemler alınıyor. Sendikalar ve sosyal-demokrat partiler, AB'nin öngördüğü özelliklerin yerleşmesi için başlıca araçlar olarak konumlanmaya yönlendiriliyorlar.

Bunun görebilmek için, doğrudan doğruya "sol" adına hareket eden ve eski sosyal-demokrat partilerin önderlerini toparlayarak yeni bir parti kurmaya çalışan diğer "sosyal-demokratlar"ın söylediklerine, muhalefet tarzlarına ve şu andaki durumun eleştirisini nasıl yaptıklarına bir bakmakta yarar var.

Gazeteci Metin Sever, Mayıs ayının son haftası boyunca Radikal'de "Solda Yeni Arayışlar" başlığıyla bir dizi söyleşi gerçekleştirdi.

Burada iki nokta dikkat çekiyor: Birincisi, "sol" adına konuşan sosyal-demokratlar, "solun yenilenmesi gereği"nin altını çiziyor, ikinci olarak da küreselleşme koşullarının ve sonuçlarının "kabul edilmesi gereken nesnel ve zorunlu bir durum" olarak değerlendiriyor.

CHP'ye karşı ve "alternatif, hakiki sosyal-demokrat" partinin lideri, Murat Karayalçın, partisinin görüşlerini, yapmak istediklerini anlatmaya, "solun temel sorununun çağa ayak uyduramaması" olduğunu saptayarak başlıyor.

"Çağ", Murat Karayalçın'a göre, özetle işçi sınıfının ve emek güçlerinin dağıldığı, etkilerini yitirdiği yeni bir "üretim süreci" ile karakterize oluyor; öyle ki, SSCB'nin dağılmasını da bu süreç belirlemiştir : "...önce solun düşüncelerini üzerinde yapılandığı eski üretim sistemleri geçerliliklerini yitirdi. Postfordist diye adlandırılan yeni bir üretim sistemi devreye girdi. Yaklaşık çeyrek yüzyıldır, bu üretim sistemi, dünyanın her yerinde egemen oldu. Ardından kapitalizmin bu üretim sistemindeki değişim Sovyet sisteminin çöküşünü getirdi. Yeni üretim sisteminin emek kullanımı, sendikaların çok büyük ölçüde işlevlerini yitirmelerine neden oldu. Bunlar sonuç olarak solun kendisini yeni üretim sistemi uyarınca yeniden tanımlamasını, örgütlenmesini gerektiren gelişmeler olarak önümüzde yer aldı." Diğer sosyal-demokrat liderlerde de karşılaşıcağımız temel tespit, işçi sınıfının ve genel olarak emek hareketinin toplumsal ve siyasal yaşamdaki etkisinin artık olanaksız olduğudur. Karayalçın ve diğer sosyal-demokratlar, işçi sınıfının karşı karşıya bulunduğu ağır saldırıların sözünü etmeksizin, yaşamakta olan sürecin "üretim süreci"nin doğal ve zorunlu bir sonucu olduğu konusunda birleşiyorlar.

Hal böyle olunca, yapacak tek şey, "çağa ayak uydurmak"tır. Yani, verili koşulları kabul etmekten, işçi sınıfının içine düşürüldüğü durumu, çalışma koşullarında yapılan bölücü ve zayıflatıcı uygulamaları "üretim süreci"nin bir koşulu olarak görüp benimsemekten ibarettir.

Kuşkusuz, başta özelleştirme, esnek çalışma, sendikasılaştırma gibi uygulamalar olmak üzere, bunlara karşı direnen işçiler "çağın gerisinde kalmış" oluyorlar; ayak uydurmak yerine "modası geçmiş" örgütlenmelerde diretiyorlar. Bu sözlerden çıkarılacak sonuç, sosyal-demokratların emek hareketiyle ilişkisinin yalnızca onu verili koşullara razı olmasını sağlamaya yönelik çalışmalardan ibaret kalacağıdır. Bunu, öteki bütün partilerin zaten yapmakta olduğundan kimsenin kuşkusu yoktur. Eskiden sosyal-demokratlar, en azından yaşam koşullarının iyileştirilmesi ve sendikal faaliyetin kendilerine bağlı olmak koşuluyla canlı kalması için plan ve programlara sahiptiler. "Çağın değişmesi", bu yönelimi tümüyle silmiş bulunmaktadır.

Karayalçın, Avrupa Birliği, devletçilik gibi konulardaki muhalif tutumu da aynı çerçevede değerlendiriyor: "Devletçilik vazgeçilmez bir ilke değildir, AB ulusal çıkarlarla çelişmez!"

Burada, "küreselleşme" projeleriyle eklemlenmiş olmanın başlıca kıstaslarının tümünü görebiliyoruz. "Küreselleşme", dünya çapında emek hareketinin direnişi kırılmadan gerçekleşmeyecek ya da en azından yerkürenin tümünü kapsama iddiasının uzağında kalacaktır. Bu yüzden, her ülkede önce işçi hareketi ve onun başlıca örgütsel dayanaklarının yok edilmeye girişilmesi rastlantı değil. Ne var ki bunun için de, önce dayatılan çalışma koşullarının "veri" düzeyine getirilmesi gerekiyor. Bir politika, bunu kabul ederek kendisini inşa etmeye başladığı andan itibaren işçilerin ve emekçilerin güncel çıkarlarıyla ilgisini kesmiş demektir.

"Postfordizm" hakkındaki bu türden görüşler, bir üretim tekniği ile toplumsal ilişkiler arasında "göze hoş görünen" bağıntılar kurarak, toplumsal hayatın ve "üretim biçiminin" teknik değişimlere bağlı olarak "kökten" değiştiğini ileri sürüyor ve görünüşte, Marksistlerin elindeki silahı bir anda işlemez hale getiriyor! Yalnız toplumsal politikalar ve işçilerin örgütleri ile ilgili olarak değil, postmodernizm ve genel olarak kültürel değişimlerle ilgili çözümlenelerde de aynı sihirli anahtara başvuruluyor.

Sosyal-demokratlar, "çağa uygun" bir başka formülü de, "üretimi geliştirme" kavramında buluyorlar. Gazeteci Metin Sever'in, "sosyal demokratlar Marksizm'den beslenmiştir. Siz hangi toplumsal kesimden besleneceksiniz?" biçimindeki anlamsız sorusunu, Murat Karayalçın, anlayarak yanıtlıyor: "Biz üretenler, çalışanlar, işsizler ve emekliler diye bir kitle tanımlıyoruz. Ayrıca üretim güçlerini geliştiren tüm kesimleri de destekleyeceğimizi ifade ediyoruz. Biz yalnızca paylaşımı esas alan bir parti olmayacağız, üretimi artıran, üretim güçlerini destekleyen bir partiyiz aynı zamanda." "Üretim güçlerini geliştiren tüm kesimler"den kastın esas olarak sermaye sınıfı olduğunu anlayabiliyoruz. Çünkü, işçi sınıfı, eğer terimi düzgün kullanacak olursak, kendisi zaten bir üretici güçtür ve "üretici güçleri geliştiren kesim" içinde sayılmaz. Üretici güçler, bizzat üretici sınıfın yanı sıra, bilim ve teknolojidir. Aslında onları Murat Karayalçın'ın düşündüğü biçimde, kimse geliştirmez: Toplumsal ilerlemenin, deney ve bilgi birikiminin sonucu olarak gelişir ve toplumsal değişimde rol oynarlar. Bu yüzden kural olarak burjuvazi, üretici güçlerin geliştirilmesi diye bir endişe taşımaz. Onların en kârlı biçimde nasıl kullanılabileceğinden öte bir ilgisi de yoktur. "Üretici güçleri geliştiren kesim", son yıllarda burjuvazinin kendisini tanımlamak için Marksizm'den çaldığı ve bozduğu bir terim. Kimi zaman, daha açık sözlülükle "üretken sermaye" dendiği de oluyor.

Diğer sosyal-demokrat "yeni parti" girişimcilerinin de "yenilenme, çağa ayak uydurma" kavramına verdikleri önem bakımından Karayalçın'dan farkları yok.

KÜRESELLEŞME ÇAĞINDA SOSYAL-DEMOKRASİ

Sosyal-demokrasinin vatanı Avrupa, Soğuk Savaş döneminde olduğu gibi, küreselleşme sürecinde de yalnızca ekonomik bakımdan değil, siyasal-askeri bakımdan da ABD'nin temsil ettiği emperyalizmin tam destekçisi olarak misyon yüklendi. Bu tutumda en fazla öne çıkmış olan İngiliz İşçi Partisi ve onun "genç" başkanı Blair, bütün dünyaya "yeni sol"un temsilcisi olarak tanıtıldı. "Yeni sol", özelleştirmecilikte ve emperyalist yayılma politikalarında en militan tutumu tanımlayan bir kavram olarak güncel siyasette yerini aldı. Özellikle Türkiye gibi ülkelerde, kendilerini sosyal-demokrat olarak tanıtan partilerin "çağdaşlaşmakta" örnek alacakları parti haline getirildi.

Diğer yandan, yine bizim gibi ülkeler için anlamlı olan "Yeni Sağ" kavramı geliştirildi. "Yeni sol" ile "Yeni Sağ", program ve ideoloji bakımından birbirine yaklaştırılmış, (neredeyse aynılaştırılmış) olarak, birlikte, "küreselleşmecilik" akımının öne çıkarılan yüzünü tamamladılar. Bunlardan birine "sol", diğerine "sağ" denmesinin hiçbir nesnel temeli bulunmamaktadır ve aynı küresel politikaların savunucusu ve eğer iktidarda iseler uygulayıcısı oldukları halde, birbirinden hangi ilkeler yüzünden ayrıldıkları artık açıklanamaz durumdadır. Belki, "Yeni Sağ" apaçık bir programla küreselleşmenin savunucusu iken, "Yeni Sol" "küreselleşmenin demokratik denetlenmesi" gibi anlamsız sözler etmekte görevlendirilmiştir, fark bu kadardır.

Örneğin, yine Metin Sever'in sorularını yanıtlayan Ercan Karakaş, emperyalist küreselleşmenin olmazsa olmaz koşulu olan özelleştirmeler konusunda yalnızca şu itirazı yapıyor: "Ekonomide asıl mesele rant ekonomisi yerine üretim ekonomisini koymak ve ekonomik gelişmeye istikrar kazandırmak olmalıdır. Bu hedefe varmak için kaynak israfını önlemek, kaynakları akılcı ve planlı bir şekilde kullanmak, yolsuzluklara, kamu olanaklarının yağmalanmasına ve kayıt dışı ekonomiye son vermek gerekir. Bu adımları atmayanların tüm sorunların çözümünü özelleştirme olarak sunmalarını kabul etmek mümkün değildir."

Bu sözlerden anlaşılan, özelleştirmenin Türkiye'de "yanlış uygulandığı", eğer kendileri iktidar olurlarsa, özelleştirmeyi "yolsuzluk ve yağmaya izin vermeden" gerçekleştirecekleridir! Söylenenlerin hepsi, yine herhangi bir "Yeni sağ", buna da gerek yok, düpedüz "eski-klasik sağ" ideolog tarafından aynen tekrarlanabilir. Küreselleşme karşısındaki tutum da aynıdır: "Sol, eşitsizliklere neden olan politikalara kararlı bir biçimde karşı çıkmalı ve küreselleşmenin demokratik denetim altına alınması yönünde ulusal ve uluslararası düzlemde çözümler geliştirmelidir."

Sosyal-demokratların "küreselleşme" yandaşı tutumlarının açıklık kazandığı nokta, Avrupa Birliği konusundaki tutumlarıdır. Avrupa Birliği'ni öteden beri demokratikleşmenin ve zenginleşmenin tek yolu olarak gösteren sosyal-demokratlar, özelleştirme ve küreselleşme konusunda asla karşı bir tutum geliştiremezler.

Diğer sosyal-demokratların görüşlerini de büyük ölçüde içeren Karakaş programını, Metin Sever şu başlıklar altında özetliyor:

- AB ile eşit koşullarda hızlı bir entegrasyon sağlanmalı.
- Ekonomik popülizmden vazgeçilmeli ve sübvansiyona son verilmeli.
- Demokratik çoğulcu bir yapı oluşturulmalı.
- Devlet yeniden yapılandırılmalı. Devlet-birey ve devlet-toplum, sivil ve askeri otorite ilişkisi yeniden düzenlenmeli.
- Eğitim, sağlık, sosyal güvenlik, konut ve yargı alanlarında iyileştirme projelerine öncelik verilmeli.
- Sosyal devlet anlayışı ısrarla sürdürülmeli.
- Din ve vicdan özgürlüğü savunulmalı, ancak din siyasete alet edilmemeli. Diyanet yeniden düzenlenmeli, okullarda zorunlu din dersi kaldırılmalı.
- Küreselleşmeye evet, ancak demokratik denetimin sağlanması gerekli.

Bu görüşler, hemen hemen bütün sosyal-demokratların çelişkilerle yüklü ortak programını özetliyor. Ve görülüyor ki, çelişkilerinden arındırılmak koşuluyla, "Yeni Sağcı" bir partinin kabul etmeyeceği hiçbir unsur yoktur. Örneğin, "ekonomik popülizm ve sübvansiyon dan vazgeçilmesi"ni önerirken, aynı anda "sosyal devlet anlayışının" nasıl olup da "ısrarla" sürdürülebileceği asla anlaşılabilir. "Sağcı" bir parti, böyle bir çelişkiye düşmez. Bir yandan IMF'nin bütün dünyada ısrarla üzerinde durduğu koşullara bağlılık ilan edilirken, diğer yandan "sosyal-demokrat" kuyruğun dik tutulmaya çalışılması olanağı artık kalmamıştır.

ÖTEKİ "SOLCU" LAR DA SOSYAL DEMOKRAT!

Türkiye, kendisine özgü bir "solculuk" kavramına sahiptir ve bu solculuk esas olarak işçi sınıfıyla ve emekçilerle siyasal ve örgütsel bir bağa sahip olunmaksızın yürütülen "ideolojik solculuk"tur. Sosyal-demokrasinin siyaset ve ideoloji olarak tam bir iflase sürüklendiği günümüz koşullarında, "solculuk", onun yerini doldurmaya aday olarak ortaya çıkıyor. Ama sonuçta, "sosyal-demokratlar, sağcı-liberaller

halini alırken, eski solcular da sosyal-demokratlaşıyor” diyemeyeceğimiz bir tablo ortaya çıkıyor. Sosyalizmi eleştirmenin temel olduğu bir “yeni sol inşası” programının, küreselleşmenin “solu” olmanın ötesine geçemeyeceği görülmüyor. Metin Sever’in araştırmasında görüşlerini dile getirenler arasında yer alan “sosyal-demokrat olmayan solcu” akım temsilcileri (başta ÖDP olmak üzere) her söze önce sosyalizmi eleştirerek başlamayı ilke edinmiş gibiler. “Yeni bir sol” arayışı, sosyal-demokratlar gibi, onların da temel endişesi. Küreselleşme, Avrupa Birliği, özelleştirme gibi başlıca sorunlar konusunda yine sosyal-demokratlar gibi, küreselleşmeyi ve Avrupa Birliği sürecini geri dönüşü olmayan verili bir koşul olarak kabul ediyorlar ve bunun içinde ne yapılabileceğini tartışıyorlar. “Küreselleşmeyi reddetmek mümkün değil” diyorlar. Küreselleşme ile “proleter enternasyonalizmi”ni aynı değerde görüyorlar ve “küreselleşmenin alternatifi faşizmdir” diyebiliyorlar.

SONUÇ

Sosyal-demokrasi ve “ideolojik solculuk”, küreselleşme süreci karşısında tümüyle edilgen, koşulları kabullenen ve bunun içinde kendisine yer arayan bir konumu benimsemiştir.

Gerekçe olarak, küreselleşmeye karşı mücadelenin asıl kitesini oluşturacak, öncülük edecek olan sınıfın, işçi sınıfının, “artık 19 yüzyılın işçi sınıfı olmadığı” önermesine dayanıyorlar. Marx’ın tanımladığı işçi sınıfı artık yoktur! Ya da Sadun Aren’in dediği gibi, varsa bile, “artık eli nasırlı değil”dir! Ufuk Uras ise, “proletarya ya da işçi sınıfı yerine çalışanlar kavramını” öneriyor. “Mavi ve beyaz yakalıların birleştirilmesinden” söz ediyor.

Böylece, küreselleşmenin ve onun araçlarının (özelleştirme, sendikasılaştırma vs.) artık karşı konulamaz biçimde egemen olmasıyla, buna karşı mücadele edecek güçlerin bulunmadığı tespiti birbirini tamamlıyor.

Sosyal-demokratlar, yaşananların zorunlu ve karşı konulamaz olduğunu söylerken, “solcu”lar, emperyalist saldırı sürecinin “olumlu yanlarını bulmaya” çalışıyorlar.

**

Yazımızın başında belirttiğimiz gibi, küreselleşme yalnızca ülke ekonomilerini, kültürlerini benzeştirmeye çalışmakla kalmıyor, aynı zamanda bütün dünyada politikayı ve ideolojiyi de tek tip hale getirmenin yolunu dörşüyor. Bunda önemli ölçüde başarı sağladığı görölüyor.

Sosyal demokratların ve küreselleşme ve AB konusunda “muhalif olmayan” bazı “solcu” partilerin bu süreçte birbirine benzer programlarla hareket ettikleri görölüyor. Olası bir erken seçimde, değişik ittifakların oluşmasının olanakları bu benzeşme sürecinin ilerlemesine ve kapsamının genişlemesine bağlıdır. Bu tür ittifaklara, küreselleşmenin ve AB’ne üyelik sürecinin ihtiyaçlarının yön vereceğini kestirmek güç değil.